

УДК 930 (477.83/.86)

**“СЛОВ'ЯНСЬКИЙ СВІТ”
У ВІЗІЯХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ХІХ СТ.**

Іван КУЦІЙ

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
бул. Шевченка, 81, Черкаси, 18031
Кафедра історії та етнології України
e-mail: kafiteu@ukr.net*

У статті досліджується генеза цивілізаційної ідентичності українських інтелектуалів модерної епохи. Аналізуються витоки та процес утвердження слов'янської цивілізаційної ідентичності українських учених ХІХ ст. З'ясовується змістове наповнення слов'янської ідентичності. Простежується генеза концепту Слов'янський світ як образу “своєї” цивілізаційної спільноти. Охарактеризовано співвідношення образів “Слов'янський світ” та “Європа/Захід”.

Ключові слова: Слов'янський світ, Слов'янщина, слов'яни, панславізм, Європа, ідентичність, цивілізація, романтизм.

Актуальні сьогодні дискусії про геополітичний вектор та цивілізаційний шлях розвитку України, її місце у сьогоднішньому “конфлікті цивілізацій” спонукає до глибшого дослідження процесу генези української цивілізаційної ідентичності. Вагомим об'єктом дослідження тут постає українська історична думка в період “довгого ХІХ століття”, адже саме тоді активно дискутувалася проблема приналежності Русі-України до слов'янського чи європейського світу. Теза про європейську цивілізаційну приналежність України як в інтелектуальній думці, так і в масовій свідомості сьогодні практично стала аксіоматичною, тобто, нібито і не потребує наукового обґрунтування. У цьому контексті особливий дослідницький інтерес викликає питання генези альтернативних до європейського варіантів цивілізаційної ідентифікації українських інтелектуалів у минулому. У ХІХ ст. такою альтернативою була слов'янська ідентичність, яка у першій половині і середині століття домінувала в середовищі української інтелігенції. Становлення цієї ідентичності в українській інтелектуальній думці, зокрема в історіографії – фактично не досліджена на сьогодні тема.

Історики ХІХ ст. у своїх наукових працях чітко виокремлювали два цивілізаційно-культурні простори: *Захід* і *Схід*, *Європа* і *Слов'янщина*, *католицько-германський* та *православно-слов'янський світ* тощо. І хоча ототожнення себе з якоюсь із цих цивілізацій так і не стало головною проблемою української інтелектуальної думки Галичини, все ж дискусії з цього питання становили невід'ємну складову національно-політичної боротьби. Показово, що у другій половині ХІХ ст. розмежування між прихильниками слов'янської та європейської цивілізаційної приналежності збіглося із поділом на національно-політичні течії. Це свідчить про те, що визначення цивілізаційної приналежності було логічним продовженням національно-політичної боротьби.

© Куций І., 2015

Слов'янська ідентичність проявлялася в ототожненні національного минулого з окремим цивілізаційним простором – *Слов'янським світом*, або *Слов'ящиною*. Паралельно з цими поняттями, як їхні синоніми, вживались також терміни *слов'яни*, *слов'янство*, *слов'янська стихія*, *слов'янське плем'я* та ін. *Слов'янський світ* у трактуванні вчених – це східно-центральноєвропейський життєпростір, представлений слов'янськими країнами та народами православного віросповідання. Проблема належності до Слов'янського світу слов'янських за походженням, але католицьких за віросповіданням країн (за винятком Польщі) українськими істориками не порушувалась. Оскільки головними репрезентантами слов'янсько-православного Сходу у протистоянні з германсько-католицьким Заходом в історичних текстах виступали *Русь* і *руський народ*, то як синонім до *Слов'янський світ* використовувалося також поняття *Руський світ*. Зрозуміло, що останній термін сприймався дещо вужче, оскільки він не включав до свого змісту південнослов'янські православні народи.

Зародження ідеї слов'янської єдності та самобутності, сприйняття Слов'янського світу як “свого” життєпростору й акцентування на своїй “слов'янськості” – ці інтелектуально-світоглядні явища дослідники пов'язують насамперед із впливом Романтизму. Саме на його ґрунті у слов'янських народів зароджуються ідеї щодо їх місця та ролі в європейській історії: “так виникає ідея слов'янської єдності, щоправда, у кожному слов'янському народі вона постала своєрідно. Поштовх до появи слов'янської ідеї певно зробив Й.Гердер своїм пророцтвом про те, що з часом слов'яни здобудуть собі належну історичну роль та місце в історії”¹.

Провідний ідейний натхненник Романтизму німецький філософ Й.Гердер високо оцінював культурну самобутність слов'янських народів й пророкував їм розквіт у майбутньому. Він стверджував, що слов'яни “займають на землі більше місця, ніж в історії”. Філософ характеризував їх таким чином: “Вони були милосердні, гостинні аж до марнотратства, любили сільську свободу, але були слухняні і покірні, вороги розбою і грабежу. Все це не допомогло їм захиститися від поневолення, а навпаки, сприяло їх поневоленню /.../. Багато народів, насамперед німці, скоїли щодо них великий гріх”². Головними ворогами слов'ян Й.Гердер вважав саме германців. У своїй історіософській концепції він апелював насамперед до національно-культурної самобутності народів. Будучи пропагандистом слов'янської культури, Гердер передбачав велике майбутнє слов'янських народів, які, за його словами, “пробудяться, нарешті, від свого довгого тяжкого сну, скинуть із себе ланцюги рабства, почнуть обробляти належні їм прекрасні землі /.../ і відсвяткують на них свої древні торжества спокійного працелюбства і торгівлі”³. Подібні висловлювання авторитетного німецького мислителя вселяли оптимізм щодо майбутнього слов'янських народів й спонукали позитивно переоцінити їх історичне минуле. Більшість українських істориків-романтиків були ознайомлені з творчістю Й.Гердера безпосередньо – через його праці. Галицькі діячі М.Шашкевич, Я.Головацький, І.Вагилевич з пошаною відгукувалися про німецького мислителя⁴. Ідеї Гердера стосовно ролі слов'ян впливали на галицько-українських учених й опосередковано – через інтелектуально-духовну атмосферу в добу Романтизму, яка значною мірою визначалася саме творчістю німецького філософа.

¹ Скринник М. Наративні практики української ідентичності: доба Романтизму. Львів, 2007. С.293.

² Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. Москва, 1977. С.471.

³ Там само. С.471.

⁴ Комаринець Т. Ідейно-естетичні основи українського романтизму (проблема національного й інтер-національного). Київ, 1983. С.85.

Безпосередній вплив на становлення концепту “Слов’янський світ” мала ідеологія слов’янської єдності та взаємності. На думку А.Ліпатова, вихідним пунктом й “концептуальною константою” міфу слов’янської єдності були об’єктивні історичні факти – етногенез та мовна спорідненість слов’янських народів. Водночас дослідник констатує змінну величину ідеологічних трансформацій цього міфу – “вектор інтерпретацій і соціотехнічних маніпуляцій в суто прагматичних цілях – суспільних і політичних”⁵.

Ідею слов’янської єдності як ідилічних позачасових зв’язків теоретично обґрунтував відомий чеський учений-славіст та поет Я.Коллар, який стверджував, що всі слов’яни є одним великим племенем, а їхні мови – наріччями однієї слов’янської мови. Ідея національного самоутвердження слов’янських народів та їх взаємодопомоги становила домінуючу творчість цього чеського діяча, якого образно називають “співцем слов’янської взаємності”⁶. У працях “Про добрі риси слов’янської нації” (1822), “Про літературну взаємність між різними племенами і наріччями слов’янського народу” (1836) та ін. Я.Коллар доводив особливе історичне призначення слов’ян. Учений виділяв п’ять головних ознак слов’янського характеру: релігійність, працелюбність, схильність до веселощів, любов до своєї мови та терпимість до чужих народів, а також відзначав слов’янську гостинність, сором’язливість, чистоплотність, скромність, повагу до старості тощо. Я.Коллар особливо акцентував на “миролюбності” слов’ян, якій протиставляв “агресивність” германців: “Якби слов’яни не мали ніякої іншої заслуги перед людством, крім тієї, що вони своєю силою подолали відомий в історії дикий варварський вандалізм і готизм давніх германців, своїм терпінням і добротою поглинули його, своєю кров’ю, своїм працелюбством, своєю “тихою, безмовною присутністю” (серед германців) пом’якшили й олюднили їхні звичаї, зробили їх такими, які вони тепер, то вже тільки це принесло б слов’янам велич і безсмертя”⁷. На думку Л.Тітової, слов’янська утопія Я.Коллара, яка спочатку викликала вибух ентузіазму на батьківщині вченого, доволі швидко втратила свою популярність серед чеських діячів. І все ж з часом його ідеї знайшли потужний відгук у слов’янофільських та панславистських концепціях.

Ще одне вагомим джерелом слов’янської ідентичності становить ідеологія російського слов’янофільства. Слов’янофільська доктрина трактувала слов’янські народи як окрему цивілізаційну спільноту з самобутнім шляхом історичного розвитку та особливою – місійною – роллю в світовій історії. Утвердження в епоху Романтизму тези про окрему й самобутню слов’янську цивілізацію можна розглядати також як модерну трансформацію давнішої церковно-книжної тези про візантійсько-православний духовний простір. Під впливом модернізаційних ідей колишній “грецький”/православний Схід перетворився на слов’янський Схід або Слов’янський світ.

Варто відзначити, що галицькі історики XIX ст. практично не вказували на будь-який генетичний зв’язок між Візантією та Слов’янським світом. Вони вважали Візантію не духовно чи культурно спорідненою зі слов’янами країну, а радше ворожою. В їхніх історичних текстах акцентовано на “нехристиянській жорстокості”, “підступності” візантійців і на проявах русько-візантійського суперництва, а не на прийнятті слов’янами християнства від Візантії. Загалом тогочасні історики не давали чіткого визначення місця Візантії в системі Слов’янський світ/Європа. В українській історичній

⁵ Ліпатов А. Государственная система и национальная ментальность (русско-польская альтернатива) // Миф Европы в литературе и культуре Польши и России. Москва, 2004. С.76.

⁶ Тітова Л. Ян Коллар о славянах // Автопортрет славянина. Москва, 1999. С.180–181.

⁷ Там само. С.185.

думці Галичини ідея про генетичну спорідненість слов'янсько-православного світу із візантійською спадщиною не знайшла відгуку.

У першій половині–середині XIX ст. більшість галицьких інтелектуалів ототожнювала себе зі *Слов'янським світом*. В той час образ його антагоніста – Заходу (чи Германського світу) – мав, радше, нейтральне забарвлення. Однак вже у 60–70-х роках XIX ст. історики (особливо русофільської орієнтації) почали послідовно утверджувати негативний стереотип Заходу як чужого і ворожого Слов'янському світу середовища, що постійно здійснює агресію і натиск на Слов'янщину з метою завоювати, окатоличити, поглинути її. Таким чином, *Слов'янський світ* і європейський Захід трактовані істориками як цивілізаційні антиподи, що постійно ведуть між собою боротьбу. При цьому агресивною стороною однозначно є Захід. Так, в обговоренні релігійно-конфесійних відносин XIII–XIV ст. Б.Дідицький, відомий своїм радикальним антизахідництвом, стверджував, що Захід постійно намагається руками поляків повністю окатоличити Русь, зокрема шляхом насадження їй церковної унії з Римом. У працях деяких українських істориків простежуються тези про те, що для Слов'янського світу азійський Схід є менш ворожим та небезпечним, ніж європейський Захід.

У концептуальному обґрунтуванні образу *Слов'янського світу* вагомим проблемним моментом було питання про місце у ньому Польщі. З одного боку, історичний образ Польщі, без сумніву, повністю вписувався в поняття *Католицький світ*. Водночас *Католицький світ* та *Германський світ*, *Захід*, *Європа* ототожнювалися. При цьому вписати Польщу у змістове наповнення *Германського світу* – через її слов'янське походження – було вкрай важко. Загалом для істориків різних ідейних орієнтацій приналежність Польщі до *Заходу* була безсумнівною, хоча інтерпретація поєднання слов'янського походження Польщі та її європейської/західної цивілізаційної приналежності для них видавалася проблематичною. З огляду на це, вчені слов'янської цивілізаційної ідентичності підтримали положення російських слов'янофілів про історичну “зраду” Польщею ідеалів Слов'янщини, негативно інтерпретуючи перехід її на сторону германсько-католицького світу (тобто Заходу). Мотив цієї “зради” різною мірою присутній у ряді наукових праць. Найбільшої концептуальної довершеності ідеологема “зради” *Слов'янщини* Польщею набула в історичних розвідках С.Качали – він трактував Польщу як органічно слов'янську країну, яка зазнала германської експансії і під її впливом прийняла католицизм. Тобто, перехід Польщі до європейської цивілізації не є результатом її власного добровільного вибору, а наслідком європейської експансії на *Слов'янський світ*. З моменту цього переходу на сторону Заходу Польща із жертви перетворювалася на його головний інструмент для подальшої експансії проти *Слов'янського світу*. “Польща, – стверджував С.Качала, – розвивалася в державу після взірця західноєвропейського і стала в супротивності до всіх інших Слов'ян. Поляки прийняли з давніх давен засади спільно поступати з Заходом. Однак те змагання заводило їх не раз задалеко, а часто і на бездоріжжя. Вони не розуміли свого виключного становища, а що ще гірше, не розуміють його й тепер. Польська слов'янська держава, ставши по стороні заходу, приймала від нього не тільки взірці політичного ладу, звичаї і право, противні Слов'янству, але навіть і мову, так що польській народності грозила загибель”⁸. Висловлювання С.Качали значною мірою віддзеркалювали напрям історичної думки Галичини: вважати Польщу країною, яка первинно належала до *Слов'янського*

⁸ Качала С. Коротка история Руси. Тернополь, 1886. С.6.

світу, але згодом, в силу історичних обставин – германського тиску чи власної “зради”, перейшла до західної цивілізації.

Ідея про *Слов'янський світ* як самодостатню культурно-цивілізаційну спільноту реалізувалась в українській історичній думці насамперед в інтерпретаціях стародавньої епохи. Більшість істориків дотримувалась тези про спільне генетичне коріння усіх слов'янських народів й “прадавне” протистояння їх Германському світові. Вихідною в їхніх історичних концепціях була теза про давньослов'янську спільність. Згідно з усталеною традицією, найдавніше минуле руського народу галицькі історики розглядали лише у контексті історії Слов'янщини.

Значний інтерес галицькі історики проявляли до норманської проблеми, це обумовлювалося тим, що у стародавніх варягах вони вбачали представників германського світу. З огляду на це, норманське питання мало для них дещо ширший контекст – воно розглядалось як складова частина дискусії про місце й роль германського чинника у *Слов'янському світі*. Історик-українофіл О.Партицький наголошував на необхідності розрізнити в давньоруській добі *слов'ян* і *русів*, останні з яких, за його переконаннями, мали скандинавське (тобто германське) походження й саме завдяки їм утвердилась назва *Русь* для позначення всіх підкорених ними слов'янських земель⁹. “Назва Русі, – стверджував учений, – не є родова, слов'янська, а лише накинена завойовниками-варягами на слов'янську землю”¹⁰. Історик доводив, що варяги-руси на чолі з Рюриком силою завоювали слов'янські землі, а літописна оповідь про запрошення їх до Новгороду є “видумкою самих варягів”¹¹. Учений був переконаний, що войовничість та жорстокість стародавніх русів свідчили про їх скандинавське походження, оскільки слов'яни “були народом мирним і, як виражались самі, “не уміли меча припоясати”¹². Таким чином, О. Партицький протиставляв “лагідний характер” слов'ян “диким норовам” германців-варягів. У помсті княгині Ольги древлянам історик вбачав відгомін впливів скандинавських звичаїв: “страшна та помста також не має нічого спільного з лагідним характером слов'ян, а є тільки наслідком звичаю і права скандинавського, дозволяючого кровні помсти за вбивство члена родини”¹³.

У статті “Червона Русь в часах предісторичних” О.Партицький висловив думку, що “руська” історія (тобто історія держави Рюриковичів) є для галицьких русинів чужою, що вони мають у цих часах “свою питому, власну”, тобто суто слов'янську, а не норманську історію¹⁴. Таким чином, О. Партицький, поділяючи основні засади норманської теорії, наполягав на тому, що норманська присутність і впливи у стародавній Русі є проявом агресії германського Заходу проти *Слов'янського світу*.

На противагу українофілу О. Партицькому, русофільський історик Ф.Свистун відверто виступив з позицій радикального антинорманізму. Будучи прихильником теорії західнослов'янського – ругійсько-балтійського – походження стародавніх *русів*, він заперечував, що “західні” варяги є засновниками чи навіть учасниками процесу становлення давньоруської держави¹⁵. Варто зазначити, що в галицькому суспільстві обидві

⁹ Партицький О. Скандинавщина вь давній Руси. Львовь, 1887. С.200–202.

¹⁰ Партицький О. Уваги на статью: “Выводы о початку имени – Русь”, замщену вь первомь выпуск Галичанина за 1862 рокъ // Галичанинъ. Литературный сборникъ издаваемый Яковомь Федоровичемь Головацкимь и Богданомь Андрѣевымь Дѣдицкимь. Кн.І. Вып.ІІ. Львовь, 1863. С.95.

¹¹ Партицький О. Скандинавщина вь давній Руси. С.31.

¹² Там само. С.133.

¹³ Там само. С.131.

¹⁴ Там само. С.208.

¹⁵ Див.: Свистун Ф. Спорь о Варягахъ и началъ Руси. Львовь 1887.

оцінки нормано-варязького чинника в походженні Русі мали своє соціально-політичне замовлення. Так, русофіл Ф.Свистун намагався довести суто слов'янський характер давньоруської держави, повністю ототожнити поняття “руськість” та “слов'янськість”, щоб таким чином цілком заперечити участь германо-скандинавського елемента у давньоруських державотворчих процесах. Значно складніше інтерпретувати ідейно-політичний підтекст радикально-норманістських поглядів українофіла О.Партицького. Очевидно, що перед ним стояло завдання розмежувати та протиставити “руськість” та “слов'янськість”, довести, що “руськість” була насильно насаджена західною германсько-скандинавською традицією, тобто символом германського завоювання та гноблення *Слов'янського світу*. Звідси, за О.Партицьким, “руська” історія держави Рюриковичів для галичан є “чужою”. Факт пошуку народовцями-українофілами у другій половині XIX ст. нової етнополітичної термінології дає підстави зробити припущення, що О.Партицький намагався насамперед обґрунтувати не слов'янське, а германсько-норманське походження етнонімів *Русь, руський, русини*, які були ідеологемами русофілів, й таким чином ініціювати пошук нової етнонаціональної самоназви для галичан. Попри всі розбіжності, обох істориків об'єднувало несприйняття й упереджене ставлення до германського фактора в національній історії, переконання, що германсько-норманський світ чужий і ворожий для *Слов'янського світу*.

В інтерпретаціях давньоруської та галицько-волинської доби національної історії акцент у дослідницькій увазі істориків переноситься зі Слов'янського світу на Руський світ, проте й вони сприймали Руський світ не інакше, як складову ширшого цивілізаційного простору – Слов'янщини. *Руськість* та *слов'янськість* трактовано як вужчий і ширший просторово-цивілізаційні масштаби чи як часткове і загальне. Власне *слов'янськість* становила універсальне мірило цінності й критерій оцінки всіх явищ та процесів національної історії; все, що у руській історії було *неслов'янським*, інтерпретовано як “західне” або “азіатське”, тобто “чуже” та “вороже” русинам. Більше того, власне Руський світ розглядався як найяскравіше виражений, найбільш “чистий” та “неспорчений” західними впливами чи азіатським гнітом репрезентант Слов'янщини. Загалом Руський світ у працях істориків поставав як своєрідна квінтесенція Слов'янського світу. Головними атрибутами “слов'янізму” вважалися насамперед православне віросповідання, етимологічний правопис, прихильність до напіваабстрактної ідеї слов'янської взаємності тощо. Така точка зору обумовлювала погляд на слов'янські православні народи поза межами Руського світу як такі, що внаслідок західної чи азіатської агресії на Слов'янщину позбавлені можливості повноцінно розвивати свої самобутні слов'янські засади. Католицизм західнослов'янських народів однозначно інтерпретувався прихильниками слов'янської ідентичності як “західний” чи “європейський” атрибут. Звідси, якщо поляки поставали як відверті “зрадники Слов'янщини”, то “слов'янськість” чехів та інших католицьких народів сприймалась як “спорчена” європейським католицизмом. Виразними представниками окресленої *слов'янської* цивілізаційної ідентичності були історики Д.Зубрицький, Б.Дідицький, І.Шараневич, Ф.Свистун, С.Качала та ін.

Наприкінці XIX ст. концепт *Слов'янський світ* поступово зникає з наукового обігу в українському історіографічному просторі – синхронно до процесу структурного перерформатування всередині українського національного руху Східної Галичини. Тоді ж у середовищі українофільсько-народовського та радикального рухів актуалізувалася проблема розмежування русько-української та російської ідентичності, тобто “відросійщення”. Зрозуміло, що концепт *Слов'янський світ*, який на той час уже міцно утвердився в історіографії, істотно перешкодив такому “відросійщенню”. Тому з 80-х років

XIX ст. історики українофільської орієнтації почали відмовлятися від слов'янської цивілізаційної ідентичності на користь європейської. Найбільш виразно цей розрив зі *Слов'янищиною* помітний в історичних працях одного з лідерів пізньонародовського руху О.Барвінського. Відповідно, концепти *Слов'янський світ* чи *Слов'янищина* у проєвропейськи зорієнтованому інтелектуальному середовищі якщо і не зникають повністю із наукового вжитку, то принаймні перестають бути популярною робочою категорією історичної думки, відходячи на маргінес наукових зацікавлень. Принципово змінюється змістове наповнення й аксіологічна цінність цих понять. Якщо для носіїв слов'янської ідентичності *Слов'янський світ* був цілком самостійним і самодостатнім життєпростором, то для носіїв європейської ідентичності він став лише етнографічно самобутнім фрагментом Європи/Заходу. Для носіїв слов'янської ідентичності їх "слов'янськість" посідала одну з найвищих сходинок у шкалі цінностей й сприймалася ними однозначно вище, ніж "європеїзм" чи "західність". Прихильниками європейської ідентичності, попри значну різницю їх аксіологічних оцінок "слов'янськості", "європейськості" поціновано значно вище. У них відбулося своєрідне "знецінення" "слов'янськості".

Таким чином, упродовж XIX ст. для галицько-українських інтелектуалів (як, зрештою, і для наддніпрянських) "свою" цивілізацією був *Слов'янський світ*, або *Слов'янищина*, а Європа чи Захід тоді сприймалася ними як "чужа" чи навіть "ворожа" цивілізація. Аналіз генези концепту *Слов'янський світ* як цивілізаційного образу в українській історичній думці Східної Галичини XIX ст. дає нам декілька міркувань для деконструкції популярних сьогодні стереотипів. З одного боку, цивілізаційні образи – *Слов'янський світ*, *Руський світ*, *Європа*, *Азія*, *Схід*, *Захід* тощо – це не споконвічна даність, а інтелектуальні конструкти, які на певному етапі історичного розвитку виникають, трансформуються, зникають і навіть повторно актуалізуються. З другого боку, цивілізаційні образи не є результатом абсолютно довільного конструювання чи "винайдення" інтелектуалів. Вони опираються на сукупність певних ознак (наприклад, релігійних, мовних, культурних, ментальних чи історичної спорідненості чи соціального устрою). Під таким кутом зору образ *Слов'янського світу* не становить довільно вибраної сукупності країн чи народів: він опертий на такі ознаки, як православне віросповідання, генетична спорідненість, мовна та культурно-етнографічна подібність. Не можна не зважати на те, що конструювання цивілізаційних образів підпорядковане конкретним соціально значимим завданням – націотворчим, культурним, релігійним, соціальним тощо. У нашому випадку актуалізація концепту *Слов'янський світ* підпорядкована насамперед завданню подолати комплекс культурно-цивілізаційної меншовартості порівняно з германськими народами. Актуалізація націотворчої проблеми "відросійщення" спричинила відмову від цього цивілізаційного образу. І найголовніший висновок: цілковите домінування *Слов'янського світу* як цивілізаційного образу "підважує" популярний сьогодні стереотип: "європеїзм" чи європейська ідентичність українців не є споконвічним чи прадавнім атрибутом нашої самоідентифікації – він є відносно новим, набутим наприкінці XIX ст. з цілком прагматичною метою, щоб не лише національно, а й "цивілізаційно" відмежуватися від Росії.

**“SLAVIC WORLD”
IN THE VISION OF UKRAINIAN HISTORIANS
OF EAST GALICIA IN XIXth CENTURY**

Ivan KUTSYI

*Cherkasy National University Bohdan Khmelnytsky
bul. Shevchenko, 81, Cherkasy, 18031
Department of History and Ethnology of Ukraine
e-mail: kafiteu@ukr.net*

In the article the genesis of the civilization identity of Ukrainian intellectuals of modern era has been investigated. The sources and the process of strengthening Slavic civilization identity of Ukrainian scientists in the XIX century have been analyzed. The meaning and content of the Slavic identity have been defined. The genesis of the concept “Slavic world” as an image of “own” civilization community has been traced. The correlation between the images of “Slavic world” and “West/Europe” has been characterized.

Key words: Slavic world, “Slov’ianshchyna”, the Slavs, Pan-Slavism, Europe, identity, civilization, romanticism.

**“СЛАВЯНСКИЙ МИР” В ВИДЕНИИ УКРАИНСКИХ ИСТОРИКОВ
ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЦИИ XIX В.**

Іван КУЦЬІЙ

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
бул. Шевченко, 81, Черкаси, 18031
Кафедра історії та етнології України
e-mail: kafiteu@ukr.net*

В статье исследуется генезис цивилизационной идентичности украинских интеллектуалов современной эпохи. Анализируются истоки и процесс утверждения славянской цивилизационной идентичности украинских ученых XIX в. Выясняется содержательное наполнение славянской идентичности. Прослеживается генезис концепта “Славянский мир” как образа “своей” цивилизационной общности. Охарактеризовано соотношение образов “Славянский мир” и “Европа / Запад”.

Ключевые слова: Славянский мир, Славянщина, славяне, панславизм, Европа, идентичность, цивилизация, романтизм.

Стаття надійшла до редколегії 04.06.15
Прийнята до друку 17.06.15